

เมื่อเหล่าทหารที่ยังจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์
ไม่พอใจคณะราษฎรพยายามก่อรัฐประหาร
เอาระบอบ “กษัตริย์นิยม” กลับมาปกครองประเทศ
จึงถูกรัฐบาลกวาดล้าง จนพวกเขากลายเป็น...

กบฏ สะท้าน แผ่นดิน

เพลิง ภูเขา

กบฏ สะพาน แผ่นดิน

เพลิง ภูเขา

กบฏสะท้อนแผ่นดิน

เพลิง ภูเขา

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

เพลิง ภูเขา.

กบฏสะท้อนแผ่นดิน.--กรุงเทพฯ : เจ้าพระยา, ๒๕๕๗.

๑๙๒ หน้า.

๑. กบฏ. ๒. ไทย--การเมืองและการปกครอง I. ชื่อเรื่อง.

๓๒๐.๙๕๙๓

ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๑๕-๒๑๙๐-๕

© สงวนลิขสิทธิ์ ห้ามลอกเลียนไม่ว่าส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือ
นอกจากจะได้รับอนุญาตจาก สำนักพิมพ์เจ้าพระยา

จัดพิมพ์โดย

สำนักพิมพ์เจ้าพระยา

๘๑ ถนนเสรีไทย

แขวงมีนบุรี เขตมีนบุรี กรุงเทพฯ ๑๐๕๑๐

โทรศัพท์ ๐๘๖ ๓๓๐ ๖๓๑๗ โทรสาร ๐ ๒๕๔๐ ๑๗๑๗

พิมพ์ที่

บริษัท คอนเซ็ปท์ พรินท์ จำกัด

๔๒ ซอยจันทน์ ๔๓ แขวง ๓ ถนนจันทน์

แขวงทุ่งวัดดอน เขตสาทร กรุงเทพฯ ๑๐๑๒๐

จัดจำหน่ายโดย

บริษัท อมรินทร์ บิ๊ค เซ็นเตอร์ จำกัด

๑๐๘ หมู่ที่ ๒ ถนนบางกรวย-จตุรนต์

ต.มหาสวัสดิ์ อ.บางกรวย จ.นนทบุรี ๑๑๑๓๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๔๒๓ ๙๙๙๙ โทรสาร ๐ ๒๔๔๙ ๙๕๖๑-๓

Homepage : <http://www.naiin.com>

ISBN 978-616-15-2190-5

9 786161 521905

ราคา 165 บาท

หากผู้อ่านพบหนังสือของสำนักพิมพ์เล่มใดที่ไม่ได้มาตรฐาน เช่น หน้ากระดาษ
สลับกัน หน้าหนังสือขาดหาย การเข้าเล่มไม่สมบูรณ์ สำนักพิมพ์ยินดี
รับผิดชอบเปลี่ยนหนังสือเล่มใหม่ให้แก่ท่าน โปรดติดต่อและส่งหนังสือมาที่
สำนักพิมพ์เจ้าพระยา โทรศัพท์ ๐๘๖ ๓๓๐ ๖๓๑๗

คำนำสำนักพิมพ์

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของกระบวนการประชาธิปไตย ซึ่งขณะนั้นดูจะเป็นการปกครองระบบใหม่ของชาวยุโรปจึงมีผู้ที่ชื่นชอบและไม่ชอบ การเมืองในช่วงนั้นจึงเป็นการช่วงชิงอำนาจระหว่างผู้ที่ยึดมั่นระบอบเดิม คือ

“กษัตริย์นิยม”

กับคนรุ่นใหม่นิยมระบอบ

“ประชาธิปไตย”

ปัญหาความวุ่นวายทางการเมืองนับวันยิ่งหนักขึ้น เมื่อเค้าโครงเศรษฐกิจของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ที่นำเสนอออกมาได้รับการคัดค้านจากกลุ่มอำนาจเก่า กล่าวหาว่า

จะนำระบอบคอมมิวนิสต์เข้ามาใช้ในเมืองไทย

อีกทั้งคณะราษฎรยังปล่อยให้ผู้มีฟองร้อง

เอาผิดต่อพระมหากษัตริย์

ทำให้กลุ่มทหาร ขุนนาง เชื้อพระวงศ์ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มอำนาจเก่าที่ยังจงรักภักดีกับพระมหากษัตริย์โกรธเคืองเป็นอย่างมากและมองว่า

เป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพเป็นอย่างมาก พร้อมกับเริ่มรวมกลุ่ม มีการประชุม ติดต่อกันบ่อยครั้งขึ้น

เพื่อพิจารณาฟื้นฟูระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์กลับมา

ในระยะเวลา ๗ ปีแรก ในระบอบประชาธิปไตย ก็ได้เกิดกฎขึ้นถึง ๓ ครา ซึ่งทางรัฐบาลอ้างถึงคณะก่อกองทั้งหลายต้องการหวังโค่นอำนาจประชาธิปไตย จึงต้องทำการกวาดล้างอย่างรุนแรง

จนเป็นเหตุให้เกิดการจลาจล กลายเป็นสงครามกลางพระนคร มีผู้ถูกนำตัวไปประหารชีวิตหลายสิบคน และอีกหลายคนถูกบังคับให้เดินทางออกนอกประเทศ

ไปผจญความยากลำบากในต่างแดน มีสิทธิ์ที่จะกลับเข้าประเทศไทยได้ ต่อเมื่อเป็นเจ้ากระดูกเท่านั้น!

ประวัติศาสตร์ทางการเมืองของประเทศไทย เป็นเรื่องที่หวนรำลึก และถ้าศึกษาปมอดีตที่ผ่านมา จะรู้ว่า “หากไทยขาดความสามัคคี” ประเทศชาติจะยั่งยืนได้อย่างไร!

ปรารภนาดี
บรรณาธิการ

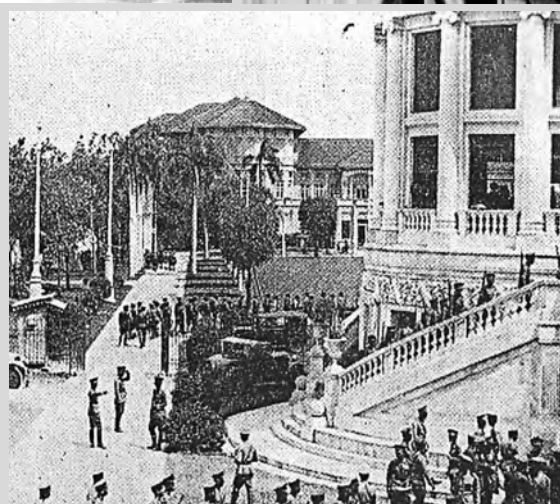
คำนำนักเขียน

เมื่อประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผู้คนรุ่นใหม่ในยุคนั้นหวังว่าประเทศจะก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศต่างๆ ที่เจริญแล้ว แต่พอเอาเข้าจริงๆ กลับเกิดเรื่องมากมาย โดยเฉพาะกลุ่มคณะราษฎรที่ทำการโค่นอำนาจพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำเนินนโยบายที่ลิดรอนพระราชอำนาจพระมหากษัตริย์ ทำให้ผู้ที่นิยมระบอบ “กษัตริย์” ต่างไม่พอใจ

ทำให้กลุ่มทหารที่มีความใกล้ชิดกับพระมหากษัตริย์มีความสนิทสนมกับราชวงศ์และระบบเจ้าขุนมูลนายมาช้านาน ทั้งยังเคยถูกอุปการะเลี้ยงดูจากเจ้านาย จึงคิดก่อการรัฐประหารขึ้น ด้วยเหตุไม่พอใจการบริหารงานของรัฐบาลพระยาพหลฯ ที่ทำให้อดีตผู้บังคับบัญชาที่เป็นเชื้อพระวงศ์ของพวกเขามิได้รับความเป็นธรรมจากรัฐบาล และไม่พอใจที่รัฐบาลไม่เทิดทูนพระมหากษัตริย์เท่าที่ควร จึงคิดก่อรัฐประหารยึดอำนาจและคืนพระราชอำนาจให้แก่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

แต่การทั้งหลายกระทำไปไม่สำเร็จ สรรพสิ่งล้วนมีกฎเกณฑ์ เมื่อทำรัฐประหารไม่สำเร็จ “มันก็คือกฎ!” ผู้ที่คิดรัฐประหารต้องยอมรับในสิ่งเหล่านี้ และเตรียมพร้อมเสมอกับโทษทัณฑ์ที่จะได้รับ!!

เพลิง ภูผา

สารบัญ

- ปมประเด็นแห่งความขัดแย้ง ๘

- งดใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราว

พระยาพหลฯ ทำรัฐประหารเงียบ ๒๘

- ยุทธการ “ล้อมกวาง”

ศึกแรกของกบฏบวรเดช ๔๖

- นองเลือดที่ทุ่งบางเขน ๖๐

- กบฏพายัพแพ้นมดรูป ๗๒

- สมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงสละราชสมบัติ ๘๖

- กบฏนายสิบ ๑๑๘

- หลวงพิบูลสงคราม ถูกลอบสังหาร ๑๓๐

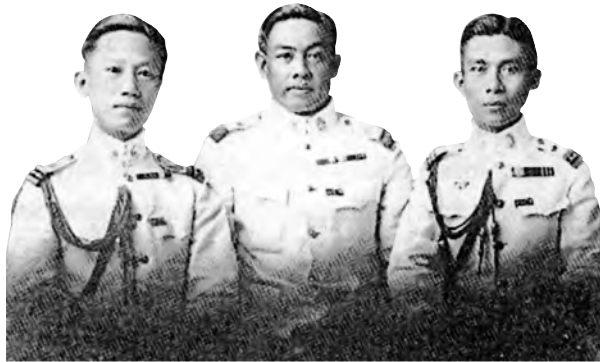
- กบฏพระยาทรงสุรเดช (กบฏ ๑๘ ศพ) ๑๔๔

- บทส่งท้าย ๑๗๘

ปมประเด็น แห่งความขัดแย้ง

จากซ้ายไปขวา
พระยาทรงสุรเดช,
พระยาพลพล
พยุหเสนา, พระยาศรี
สิทธิสงคราม

ย่ำรุ่งของวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ นับเป็นวันสำคัญในประวัติศาสตร์ของการเปลี่ยนแปลงการปกครองสยามหรือประเทศไทย กลุ่มบุคคลอันประกอบด้วย ทหารบก ทหารเรือ และข้าราชการพลเรือน ที่เรียกตนเองว่า “คณะราษฎร” (แปลว่า “พวกของราษฎรไทย”) ฝ่ายทหารนำโดย พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา (เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติอีกตำแหน่งด้วย) ส่วนฝ่ายข้าราชการพลเรือน หลวงประดิษฐมนูธรรม หรือ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้นำ

ในคณะราษฎรสายทหาร ประกอบด้วย ๔ ทหารเสือหลัก ได้แก่ พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา พันเอกพระยาทรงสุรเดช พันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ พันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ ได้ชนกำลังทหารเข้ายึดการปกครองภายในพระนครอย่างสายฟ้าแลบ พร้อมประกาศประณามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จับกุมพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ไว้ที่พระที่นั่งอนันตสมาคม พร้อมกราบบังคมทูลขอเสนอรูปแบบการปกครองใหม่ที่ให้พระมหากษัตริย์ “อยู่ใต้กฎหมายธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน”

ขณะนั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มิได้ทรงประทับอยู่ในพระนคร หากเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานประทับ ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน เมื่อทรงทราบข่าวการปฏิวัติ พระองค์มิได้สั่งให้ทหารต่อสู้ (ทั้งที่พระองค์ทรงทำได้ และทรงมีกำลังทหารเพียงพอที่จะทำ) กับคณะก่อการปฏิวัติแต่อย่างใด เพราะมีพระราชประสงค์ต้องการให้สูญเสียเลือดเนื้อของทุกฝ่าย ทรงยอมรับที่จะดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ก่อนหน้านั้นพระองค์ทรงมีแนวพระราชดำริที่จะพระราชทานอำนาจในการปกครองประเทศอย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอนอยู่แล้ว แต่ไม่สามารถทัดทานสถานการณ์รุกเร้าและการแสดงความปรารถนาอันแรงกล้าได้

ต่อมาในวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยใน “พระราชบัญญัติ

ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว” ถือเป็นโครงสร้างการเมืองการปกครองแบบใหม่ของสยามประเทศ โดยแบ่งแยกออกเป็น ๔ ฝ่าย ด้วยกัน คือ ฝ่ายพระมหากษัตริย์ ฝ่ายสภา ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ แต่ก่อนพระราชบัญญัติฉบับนี้จะได้ทรงลงพระปรมาภิไธยนั้นได้มีเรื่องขึ้น เมื่อได้ทรงร่าง พ.ร.บ. ฉบับนี้ ถึงกับทรงตรัสออกมา

“ให้ร่างรัฐธรรมนูญตามแบบอังกฤษ ซึ่งมีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญนั้นถูกต้องแล้ว ต้องการให้เป็นเช่นนั้นแต่เรื่องอะไรกันจะต้องใช้คำแทนเสนาบดีว่า “คณะกรรมการราษฎร” ซึ่งเป็นแบบรัสเซีย แบบคอมมิวนิสต์”

พระยาทรงสุรเดชกลัวเรื่องจะบานปลาย จึงรีบลุกขึ้นถวายคำแนะนำ ทูลขึ้นว่า “ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานสารภาพผิด ข้าพระพุทธเจ้ามิได้อ่านมาก่อน ฉะนั้น ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานอภัยและขอถวายสัตย์ว่า จะไปร่างมาใหม่ให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ทุกประการ”

(จากบันทึกของ พล.ท.ประยูร ภมรมนตรี ในเรื่อง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕)

ซึ่งร่างพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองฯ ดร. ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ร่าง และมีปัญหากับร่างนี้มาแล้วกับสมาชิกคณะราษฎรก่อนมีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ก่อนหน้าจะทำการปฏิวัติ ๒๔๗๕ สำเร็จ

ดร.ปรีดี พนมยงค์ เคยเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจ หรือที่เรียกว่า “**สหกรรม**” ต่อคณะผู้ก่อการ แต่ดูแล้วไม่มีใครสนใจ และถูกต่อว่าหลายครั้ง เช่น ครั้งหนึ่งคณะผู้ก่อการได้มีการประชุมใหญ่ที่วัดแคทราย นนทบุรี ซึ่งมี พ.อ.พระยาทรงสุรเดช กับคณะได้ทำที่เช่าเรือยนต์ไปทัศนศึกษาและยิงนกกัน ในโอกาสนี้ ดร.ปรีดี ได้นำโครงการสหกรรมพิมพ์โรเนียวไปแจกผู้ประชุม แต่พอ พ.อ.พระยาทรงสุรเดชได้อ่านโครงการไปพักหนึ่งก็ร้องเอะอะว่า “**จะพากันเข้าเตาร่างกันหมด**” แล้วสั่งให้เก็บคืนให้หมด

อีกคราวหนึ่ง ในการเลี้ยงน้ำชาที่บ้านนายควง อภัยวงศ์ (บ้านที่หน้าสนามกีฬา) พอนายควงเห็นโครงการเข้าก็เกาหัว ร้องโวยวายว่า “**อาจารย์เอาอะไรมาแจกอีกแล้ว จะหาเรื่องเข้าข้างเต (เข้าคุก)**” แล้วก็บ่นแตกแยกย้ายกันกลับบ้าน

ครั้งสุดท้าย ในการประชุมที่บ้านนายประยูร ภมรมนตรี ที่คลองประปา สามเสน ซึ่งเป็นบ้านที่ประชุมกันเป็นประจำตลอดมา ดร.ปรีดีได้นำเสนอโครงการนี้อีก บังเอิญ ดร.หลวงเดชสหกรณ์ เป็น ดร.ทางเศรษฐกิจจากสวิตเซอร์แลนด์ ให้ความเห็นว่าเป็นโครงการพลิกแผ่นดิน เป็นเรื่องใหญ่ที่ไม่สามารถนำมาพิจารณาตัดสินรวบรัดกันในที่นี้ได้ แต่ ดร.ปรีดียังยืนยันในโครงการเศรษฐกิจของตนว่าสามารถเป็นจริงได้

ดร.หลวงเดชสหกรณ์เห็นว่าจะต้องเป็นเรื่องขัดแย้งรุนแรงวายแตกแยกกันแน่ๆ จึงขอถอนตัวจากคณะเปลี่ยนแปลงการปกครอง

เมื่อธรรมเนียมการปกครองได้ประกาศใช้แล้ว ในวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ เบื้องแรกนี้ “**คณะราษฎร**” ซึ่งมีคณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารและพลเรือน เป็นผู้ใช้อำนาจแทนจัดตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราว เป็นจำนวน ๗๐ นาย เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในช่วงปลายมีการเลือกประธานสภา ที่ประชุมจึงได้เลือกเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี และรองประธานฯ ได้แก่ พระอินทรวชิต

จากนั้นสภาผู้แทนราษฎรได้ทำการเลือกตั้งประธานคณะกรรมการราษฎร (นายกรัฐมนตรี) ที่ประชุมสภาได้เลือกมหาอำมาตย์โท พระยามโนปกรณนิติธาดา โดยการเสนอชื่อจากนายปรีดี พนมยงค์ ที่ประชุมสภาเห็นชอบและอนุมัติ นับว่าพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของสยามประเทศ ที่มาจากคนนอก ไม่ได้เป็นสมาชิกของ “**คณะราษฎร**” อีกด้วย

ท่านจบเนติบัณฑิตมาจากอังกฤษ เข้าทำงานในกระทรวงยุติธรรม มาแต่เริ่มแรกรับราชการ ท่านได้เข้ารับราชการในตำแหน่งผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ กระทรวงยุติธรรม ด้วยความเที่ยงธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ตุลาการตลอดการรับราชการได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ “**หลวงประดิษฐ์พิจารณ์การ**” จนกระทั่งได้เป็น “**สมุหพระนิติศาสตร์**” และ “**พระยามโนปกรณนิติธาดา**” ในที่สุด ขณะเกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น พระยามโนปกรณนิติธาดา กำลังดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงการคลัง (*ควบตำแหน่งองคมนตรี*) เป็นตำแหน่งที่พระมหากษัตริย์ทรงไว้วางใจให้ดูแลและกำกับงานราชการซึ่งเท่ากับดูแลทรัพย์สินของพระมหากษัตริย์นั่นเอง

เหตุผลที่นำพระยามโนฯ มาเป็นนายกฯ ก็เพราะบรรดาผู้นำของคณะราษฎรพากัน “เขิน” ไม่กล้าขึ้นเป็นนายกฯ เอง กลัวจะถูกหาว่ายึดอำนาจเพื่อต้องการจะเป็นใหญ่ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) หัวหน้าคณะราษฎร นั้นประกาศมาตลอดว่าทหารไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ทั้งยังยืนยันว่าตัวเองเป็นนักกรบ รู้แต่เรื่องการทหารอย่างเดียว เมื่อยึดอำนาจมาแล้ว ก็ขอกลับไปเป็นทหารอย่างเดิม ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง

ส่วนหลวงประดิษฐมนูธรรม หรือ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ผู้ปราดเปรื่องทั้งเรื่องการเมืองและเศรษฐกิจ

คณะนายทหารกองทัพบกที่
เข้าร่วมการเปลี่ยนแปลงการ
ปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

นอกจากจะเป็นคนต้นคิดในการเปลี่ยนแปลงการปกครองตั้งแต่ยังศึกษาในฝรั่งเศส และชวนใครต่อใครมาร่วมงานครั้งนี้สำเร็จแล้ว ยังเป็นคนเขียนแถลงการณ์ของคณะปฏิวัติ ซึ่งมีข้อความประณามอำนาจเก่าด้วยถ้อยคำรุนแรง จึงเป็นที่โกรธแค้นของฝ่ายอำนาจเก่า ถ้าขึ้นเป็นนายกฯ เอง ก็จะเป็นการสร้างความแตกแยกในสังคมให้รุนแรงยิ่งขึ้น หลวงประดิษฐฯ จึงเป็นผู้เสนอให้เชิญพระยามโนฯ มาเป็นนายกรัฐมนตรี

มีเรื่องเล่าสนุกๆ เกี่ยวกับเจ้าพระยามโนฯ ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๗ ความว่า กรมพระจันทบุรีนฤนาถ ทรงเป็นเจ้าใหญ่นายโต ทรงเป็นประธานกรรมการคณะต่างๆ กรรมการที่ไปประชุมต้องลงชื่อไว้ทุกคราว การประชุมคราวต่อไปเลขานุการต้องอ่านชื่อกรรมการที่มาประชุม และรายงานการประชุมให้ที่ประชุมรับทราบ

ครั้นอ่านไปถึงลายเซ็นของพระยามโนปกรณ์นิติธาดา เลขานุการบอกว่า “ลายเซ็นนี้อ่านไม่ออก” เผอิญวันนั้นเจ้าคุณมโนฯ ขาดประชุม กรมพระจันทบุรีนฤนาถ จึงตรัสว่า “ถ้าเขียนชื่อให้อ่านไม่ออก ก็ให้อ่านว่านายหมา” ครั้นเจ้าคุณมโนฯ ได้รับรายงานการประชุมก็เขียนล่ำทับลงไปว่า “ถ้าเป็นคน ก็อ่านออก” (เรื่องเก่าเล่าใหม่ : ศิลปวัฒนธรรม พฤษภาคม ๒๕๔๔)

การที่ไม่ยอมลงให้เจ้านายเช่นนี้ของเจ้าคุณมโนฯ คงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เสนอชื่อเจ้าคุณมโนฯ ต่อคณะราษฎร นอกจากนี้

การที่พระยาพหลพลพยุหเสนาได้เลือกพระยามโนปกรณนิติธาดา เพราะมีความสัมพันธ์และรู้จักกันดีใจคอกันมาก่อน ดั้งเดิมที่ของ สรศัลย์ แห่งสภา บอกว่า “สามในสี่ทหารเสือคณะราษฎร คือ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา พันเอกพระยาทรงสุรเดช พันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ ล้วนผ่านโรงเรียนนายร้อยเยอรมันยุคไกเซอร์มาด้วยกัน มีสหายร่วมรุ่นอีกท่านหนึ่งชื่อ พันเอกพระยาศรีพิชัยสงคราม (เจริญ จันทร์ฉาย) เป็นหลานเจ้าคุณมโนฯ

เหมือนกันทุกยุคทุกสมัยที่เรียนด้วยกันมา ต้องรวมตัวพบปะเฮฮา...ใช้วิธีย้ายไปบ้านโน้นบ้านนี้ เจ้าคุณศรีพิชัยฯ จุดคณะพรรคไปบ้านเจ้าคุณมโนฯ เป็นประจำ...เจ้าคุณมโนฯ กับนักเรียนเยอรมันจึงมีความสัมพันธ์สนิทกันอยู่ ท่านเป็นบุคคลที่คบหาสมาคมได้กับคนทุกประเภท ไม่ถือเนื้อถือตัว หัวหน้าคณะราษฎรจึงรู้จักเจ้าคุณมโนฯ ดีในทุกด้าน

สภาวะหลังการปฏิวัติทุกสิ่งทุกอย่างล้วนต้องปฏิบัติอย่างเร่งด่วน การที่มัวไปเจรจากับคนนี้อ่อนวอนคนโน้นมีแต่ทางเสีย เจ้าคุณพหลฯ จึงมุ่งมาที่เจ้าคุณมโนฯ เจ้าคุณทรงฯ และพระประศาสน์ฯ ก็เช่นเดียวกัน ส่วนเจ้าคุณฤทธิอัคเนย์ก็เชื่อว่าจะไม่รู้จักเจ้าคุณมโนฯ

อีกประการหนึ่งผู้ก่อการฯ สายพลเรือนที่มาจากฝ่ายตุลาการ ล้วนแต่เป็นลูกศิษย์ลูกหา ตั้งแต่ตัวหัวหน้า คือ หลวงประดิษฐมนูธรรม ลงมาที่กล่าวมาเป็นเหตุผลอีกด้านหนึ่งที่เจ้าคุณพหลฯ นำเอาพระยามโนปกรณ

นิติธาดามาเป็นนายกรัฐมนตรี (พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรี
คนแรกแห่งยุคประชาธิปไตย : มติชนสุดสัปดาห์ วันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ.
๒๕๓๓)

อย่างไรก็ตามได้จากการแต่งตั้งผู้แทนราษฎร ในลักษณะการ
ประนีประนอมกัน หรือการตั้งคณะรัฐบาลผสม ซึ่งคณะเจ้ากับคณะราษฎร
ยอมถอยกันคนละก้าว เพื่อให้งานของชาติผ่านไปโดยดี เจ้าคุณมโนฯ
พยายามประนีประนอมให้ดีขึ้นด้วยกันทุกฝ่าย เนื่องจากเวลานั้นความ
บาดหมางระหว่างคณะราษฎรกับคณะราชวงศ์ไม่ลงรอยกัน

ถ้าจะกล่าวตามจริง หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ๆ น้อย
คนนักจะเห็นเจตนาดีของคณะราษฎร และการยึดอำนาจการปกครอง
แผ่นดินครั้งนั้นยังมีคนไม่น้อยที่ยังถือว่าการปฏิวัติครั้งนั้นเป็นกบฏ คณะ
ราษฎรได้กระทำรุนแรงไป เจ้าคุณมโนฯ พยายามประสานรอยร้าวให้เป็น
มิตรที่ดีต่อกันตลอดมาในฐานะที่เป็นนายกรัฐมนตรี

แต่ยิ่งนานวันไปก็ยิ่งเห็นความแตกแยกในหมู่คณะราษฎร โดยมีกลุ่ม
ส.ส.กลุ่มคณะเจ้า (ซึ่งพยายามดึงพระยามโนฯ เป็นหัวหอก) และ ส.ส.กลุ่ม
สายทหารบกมีพระยาทรงสุรเดชเป็นผู้นำ อันมีต้นสายปลายเหตุมาจาก
รัฐบาลเจ้าคุณมโนฯ มอบหมายให้หลวงประดิษฐมนูธรรม (ดร.ปรีดี พนม
ยงค์) ซึ่งเป็นรัฐมนตรีในรัฐบาลเจ้าคุณมโนฯ ด้วย เป็นผู้ร่างเค้าโครงการ
เศรษฐกิจของชาติ แต่เมื่อร่างมาแล้วพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่
หัวไม่ทรงเห็นชอบ อีกทั้งเสียงส่วนใหญ่ในคณะรัฐมนตรีก็ไม่เห็นด้วย จะ

มีก็แต่สภาผู้แทนราษฎรซึ่งเสียงส่วนใหญ่เห็นด้วยกับเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐฯ ได้เร่งเร้าให้รัฐบาลรีบส่งพระราชบัญญัติเค้าโครงเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับของหลวงประดิษฐ์ฯ เข้าสภาฯ เพื่อพิจารณา

ในที่สุดกลายเป็นความขัดแย้ง สมาชิกกลุ่มใหญ่ของ “คณะราษฎร” ไม่พอใจรัฐบาล กล่าวหาเจ้าคุณมโนฯ รับผิดชอบหัวเก่า คือ พวกราชวงศ์ และยังร่วมมือกับกลุ่มทหารที่มีพระยาทรงสุรเดชเป็นผู้นำ (มีพระยาฤทธิอัคเนย์ และพระประศาสน์พิทยายุทธ อยู่ด้วย) ที่กลับข้างมา ยืนข้างระบอบ “กษัตริย์นิยม”

อย่างไรก็ดีกลุ่มของหลวงประดิษฐ์ฯ ยังมีฝ่ายทหารหนุนหลัง อย่างพระยาพหลพลพยุหเสนา และทหารหนุ่มผู้มีอนาคตไกลอย่างหลวงพิบูลสงคราม ยืนอยู่เคียงข้าง (เป็นนายทหารรุ่นน้องพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ๒ ปี ที่โรงเรียนนายร้อยทหารบก) และต่อสู้อย่างเผ็ดร้อนกับกลุ่มเจ้าและกลุ่มพระยาทรงฯ ยังมีกลุ่มสมาชิกคณะราษฎรอีกเป็นจำนวนมากที่อยู่ภายนอกมิได้เป็นสมาชิกผู้แทนฯ หรือคณะรัฐบาล เช่น กลุ่มทหารเรืออย่างหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ หลวงสังวรยุทธกิจ น.ต.ทหาร ข้าราชการ หรือบุคคลสำคัญของกองทัพกองอย่างหลวงทัศนัยนิยมศึก ผู้บังคับกรมทหารม้าและรถรบ ล้วนเป็นกองกำลังของคณะราษฎรทั้งสิ้น

โดยเฉพาะความขัดแย้งในกองทัพระหว่างฝ่ายพระยาทรงสุรเดชกับฝ่ายหลวงพิบูลสงคราม ซึ่งมีกันก่อนจะมีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากบันทึกของ พล.ท.ประยูร ภมรมนตรี ที่ได้กล่าวถึงความขัดแย้ง

ของคนทั้งสองฝ่ายว่า พ.อ.พระยาทรงสุรเดช ขณะเมื่อเรียนภาษาเยอรมัน กับมารดาข้าพเจ้ากับนายทหารอีกกว่า ๑๐ กว่านาย มารดาได้ยกย่อง พระยาทรงสุรเดชกับพระยาศรีพิชัยสงคราม (เจริญ จันทร์ฉาย) ว่าเฉลียวฉลาดยอดเยี่ยม คงจะได้มีตำแหน่งยิ่งใหญ่ต่อไปในเบื้องหน้า

ส่วน พ.ต.หลวงพิบูลสงคราม สอบไล่ได้ที่หนึ่งของโรงเรียนเสนาธิการและได้ไปเรียนการปืนใหญ่ในกองทัพฝรั่งเศส ซึ่งเป็นประเทศชนะสงคราม (สงครามโลกครั้งที่ ๑) และขณะนั้นกองทัพไทยกำลังขึ้นชมการทหารของฝรั่งเศสอยู่มาก อย่างเช่น พล.อ.พระองค์เจ้าบรมเดช และ พ.อ.หม่อมเจ้านักขัตมงคล (พล.อ.กรมหมื่นจันทบุรีฯ) ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของกองทัพขณะนั้น พ.ต.หลวงพิบูลฯ เป็นผู้ริเริ่มการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาตั้งแต่ต้น (พบกับหลวงประดิษฐ์ฯ ที่ปารีส เป็นหนึ่งในจำนวน ๗ คน ที่คิดก่อการเปลี่ยนแปลง) จึงถือว่าตนควรมีสิทธิมีเสียงเต็มที่ ฝ่าย พ.อ.พระยาทรงฯ นั้น ดูถูกกองทัพฝรั่งเศส มีความเห็นว่าที่ชนะมาก็เพราะมวยหมู!

ถ้าสู้กันตัวต่อตัวกับเยอรมันก็ต้องแพ้ นอกจานี้ยังถือตนว่าเป็นผู้อาวุโสชั้นครู มีหน้าที่บัญชาการ

ในบันทึกของ พล.ท.ประยูร ได้กล่าวถึงการประชุมครั้งหนึ่งของกลุ่มทหารบกคณะราษฎรก่อนการเปลี่ยนแปลง ซึ่ง พ.อ.พระยาทรงสุรเดช ได้กำหนดแนวการปรับปรุงกองทัพในลักษณะล้มกระดานพร้อมกับให้